

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญบั้งไฟผ่านบทเพลง

An analysis of *Bun Bangfai* (Rocket Festival) changes through the songs

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ*
pinwadee@gmail.com

บทคัดย่อ

“บุญบั้งไฟ” เป็นหนึ่งในฮีตสิบสองของชาวอีสาน ที่มีการนำเนื้อหามาแต่งเป็นบทเพลงขับร้องมากประเพณีหนึ่ง โดยเฉพาะในเพลงลูกทุ่ง เนื้อหาของเพลงเล่าถึงวัตถุประสงค์ของประเพณี คือการขอฝน ความสนุกสนานในงานบุญ และตำนานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ เนื้อหาของเพลงยังได้รับการถ่ายทอดผ่านบริบทเชิงพื้นที่คือการเป็นสัญลักษณ์ของเมืองยโสธร เพลงบุญบั้งไฟที่มีอยู่เป็นจำนวนมากได้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาของงานบุญบั้งไฟที่มีอยู่ทั่วท้องถิ่นอีสาน ทั้งในด้านการแข่ง การละเล่น ขนาดของบั้งไฟ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนอีสานและความสำคัญของบุญบั้งไฟในฐานะเอกลักษณ์ของชาวอีสานอีกด้วย

คำสำคัญ: บุญบั้งไฟ, เพลง, อีสาน, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

Abstract

The *Bun Bangfai* (Rocket Festival) is one of the *heat* (Isan social norm) during which songs inspired by *Bun Bangfai* are popular, especially *lukthung* music (folk songs). The content of *Bun Bangfai* songs concerns seeking the favours of spirits, the fun of the festival and related myths. *Bun Bangfai* songs are also transmitted through the context of Yasothon province as a symbol of the town. These songs reflect the development of the *Bun Bangfai*, the Isan people's way of life, and the importance of the *Bun Bangfai* as the identity of the Isan people as well.

Keyword: Bun Bangfai, song, Isan, socio-cultural change

*อาจารย์ประจำสาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1. บทนำ

บุญบั้งไฟเป็นหนึ่งในฮีตสิบสองของชาวอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและข้าวกล้าในนาอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งเพื่อบูชาเทวอารักษ์ประจำถิ่น เป็นการสร้างกำลังใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้กับชาวอีสานในแต่ละปี สำหรับฮีตสิบสองนั้น มีชาวลาวและชาวอีสานประพันธ์เป็นกลอนลำเพื่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดแก่อนุชนคนรุ่นหลังเป็นจำนวนมาก แต่ในรูปแบบของบทเพลงนั้นมักหยิบยืมมาเพียงบางฮีด ไม่ครบทั้งสิบสองฮีด (แวง พลังวรรณ, 2002: 39) เช่น เพลงที่เกี่ยวกับประเพณีเข้าพรรษา (แห่เทียนพรรษา) ออกพรรษา บุญกฐิน เป็นต้น โดยบุญบั้งไฟเป็นฮีดที่ได้รับการถ่ายทอดมากที่สุดประเพณีหนึ่ง

บทความนี้นำเสนอพัฒนาการของงานบุญบั้งไฟผ่านบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับบุญบั้งไฟ และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของงานบุญบั้งไฟผ่านบทเพลงดังกล่าว โดยแบ่งเนื้อหาเป็นสามส่วน คือ ความสำคัญของบุญบั้งไฟในจิตวิญญาณของคนอีสาน การเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญบั้งไฟในสังคมวัฒนธรรมอีสาน และสรุปในส่วนสุดท้าย

2. ความสำคัญของบุญบั้งไฟในจิตวิญญาณของคนอีสาน

ความสำคัญของบุญบั้งไฟต่อคนอีสานเห็นได้จากกรณีการแพร่กระจายของวัฒนธรรมบุญบั้งไฟที่ติดตัวไปกับชุมชนชาวลาวและชาวอีสานอพยพในแต่ละพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นนัยสำคัญของการก้าวข้ามมิติเชิงพื้นที่และเวลาของบุญบั้งไฟที่ไม่ได้ถูกจำกัดหรือยึดติดอยู่แค่ในพื้นที่ในเชิงกายภาพ การอพยพโยกย้ายของชาวอีสานดังกล่าวได้นำเอาความทรงจำร่วมของกลุ่มคนไปด้วยนั้นแสดงให้เห็นการเชื่อมต่อระหว่างอดีตและปัจจุบันของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ภายใต้ความสามารถในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันหรือการรื้อฟื้นวัฒนธรรมของตนเองภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันแม้อยู่ห่างไกลกัน เช่น การใช้เป็นเครื่องแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของชาวลาวในสหรัฐอเมริกาด้วยการจัดงานบุญบั้งไฟ การจัดงานบุญบั้งไฟของชุมชนชาวอีสานในจังหวัดเชียงรายและในจังหวัดนราธิวาส เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นความพยายามนำเอาวิถีชีวิตที่ตนเองผูกพันมาเป็นสิ่งที่ย้ำเตือนถิ่นกำเนิดของตน รวมถึงใช้เป็นอุปมาในการสร้างทุนทางสังคมวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างคนอีสานในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้การแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้คนอีสานนั้นเป็นทางเลือกที่ผู้คนพยายามเชื่อมโยงตนเองกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมกับผู้คนที่สัมพันธ์กับตนในเชิงสำนึกร่วม หรือหากกล่าวในภาษาอื่นๆ ก็คือวัฒนธรรมของ “คนบ้านเดียวกัน” (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2554: 68-76)

ผู้เขียนพบว่าการจัดงานบุญบั้งไฟเป็นที่นิยมในหมู่ชาวอีสานอย่างน้อยก่อนปี พ.ศ. 2442 โดยมีบันทึกการห้ามแข่งขันจุดบั้งไฟในพื้นที่เมืองโคราชและเมืองอุบลราชธานีเพราะเกรงจะเกิดอันตรายและการทะเลาะวิวาท (เดิม วิพากษ์พจนกิจ, 2546: 564; หัวหน้า หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2552) ฟรานซิส คริปส์ (ตุลจันทร์, แปล, 2551: 76-80) ได้สะท้อนถึงงานบุญบั้งไฟในจังหวัดมหาสารคามเมื่อปี พ.ศ. 2504 ว่า บุญบั้งไฟ² ได้รับความนิยมและมีคนเข้าชมนับหมื่น ซึ่งหากประเมินสภาพหมู่บ้านและการคมนาคมของอีสานในสมัยนั้นแล้ว งานบุญที่ได้รับคามนิยมจากคนนับหมื่นนั้นจะต้องไม่ธรรมดาเป็นแน่ ในงานของสุเทพ สุนทรเกสัช (2548: 69) ซึ่งได้ศึกษาหมู่บ้านในช่วงเดียวกันนี้ก็สะท้อนว่า งานบุญบั้งไฟเป็นงานประจำปีที่กลุ่มครัวเรือนมีหน้าที่ร่วมกันรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของประเพณีนี้ ในปัจจุบันภาพของผู้คนที่ล่องไพรร่วมงานบุญบั้งไฟในแต่ละพื้นที่และการถ่ายทอดผ่านบทเพลงแสดงให้เห็นความสำคัญของบุญบั้งไฟที่ยังคงอยู่ในสำนึกร่วมของผู้คนชาวอีสานอย่างแยกกันไม่ออก และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เห็นได้จากการสะท้อนของแว พงศ์วรรณ (2545: 35) ที่ได้พรรณนาถึงความสำคัญของบุญบั้งไฟไว้ว่า “บั้งไฟและบุญบั้งไฟเป็นฮีตหนึ่งที่โดดเด่นที่สุด บั้งไฟคือรูปธรรมที่สุดที่แสดงออกถึงความเป็นไค ไทยลาว ไม่ว่าผู้คนเชื้อสายนี้จะไปอยู่บนแผ่นดินใดหรือเขตรัฐชาติใดก็ตาม แสงไฟอันเกิดจากการเผาไหม้ของ ‘หม้อ’ หรือดินปืน จะก่อให้เกิดเสียงก้องทั่วฟ้า ควณที่พวยพุ่งส่งให้เลาบั้งไฟได้ประกาศศักดิ์ของความเป็นชนชาติที่สืบเชื้อสายมาจากอาณาจักรหนองแส”

3. การเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญบั้งไฟในสังคมวัฒนธรรมอีสาน

ในการสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมผ่านบทเพลง โดยเฉพาะเพลงลูกทุ่งและหมอลำอีสานนั้นถือว่าเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่ได้ถ่ายทอดและฉายภาพวิถีชีวิตของชาวอีสานจากอดีตถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สุกัญญา สุฉายา (2545: 87) เห็นว่าวิถีชาวบ้านหรือผู้ร้องเพลงพื้นบ้านย่อมสะท้อนภาพสังคมของชาวบ้านได้ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยเพลงพื้นบ้านได้สะท้อนทั้งในเรื่องอาชีพ ความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมต่างๆ ในสังคม เช่นเดียวกับภาสพงศ์ ผิวพอใช้ (2549) ที่สะท้อนว่า เพลงลูกทุ่งอีสานนอกจากสะท้อนภาพชีวิตของท้องถิ่นแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ แว พงศ์วรรณ ยังสะท้อนถึงการรังสรรค์ศิลปะการร้อง-ลำของคนอีสานว่า คนอีสานสามารถผลิตวรรณกรรม กลอนลำ กวี คำแข็ง ฯลฯ ขึ้นมารับใช้ชีวิตได้ทุกสถานการณ์ ซึ่งเป็นความรุ่มรวยทางวัฒนธรรม และคือรากเหง้าและจิตวิญญาณของความเป็น “ลาว” ของคนอีสาน (แว พงศ์วรรณ, 2545: 76)

ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาในหัวข้อนี้เป็นออก 3 ส่วนคือ กล่าวถึงลักษณะของบุญบั้งไฟผ่านบทเพลงจากอดีตถึงปัจจุบัน จากนั้นกล่าวถึงบุญบั้งไฟที่อิงกับบริบทเมืองโยธธรร และ

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของอีสานผ่านบทเพลงบุญบั้งไฟในส่วนที่สาม

4. บุญบั้งไฟที่ถูกสะท้อนผ่านบทเพลงจากอดีตถึงปัจจุบัน

ในบรรดาบทเพลงลูกทุ่งที่กล่าวถึงประเพณีท้องถิ่นอีสานนั้น ประเพณี “บุญบั้งไฟ” ถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นบทเพลงมากที่สุดประเพณีหนึ่ง โดยพบว่ามีจำนวนไม่น้อยกว่า 30 บทเพลง³ สาเหตุที่บุญบั้งไฟได้รับการถ่ายทอดเป็นบทเพลงเป็นจำนวนมากนั้น น่าจะมาจากการเป็นงานบุญที่มีความสนุกสนาน มีทำนองแข็งที่เป็นเอกลักษณ์ และมีเนื้อหาหลายแง่มุมที่ใช้นำมาร้อยเรียงได้ เนื้อหาส่วนใหญ่เล่าถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน คือการขอฝนจากพญาแถน ความสนุกสนานที่เกิดขึ้นในงานดังกล่าว และตำนานเล่าขานที่เกี่ยวกับผาแดง-นางไอ่⁴ เช่น ในวันจุดบั้งไฟ กลุ่มของชาวบ้านที่มาร่วมงานก็จะโยนกันลงโคลนตมอย่างสนุกสนานครึกครื้น เป็นต้น รวมทั้งมีสรวลเพลงที่เป็นเอกลักษณ์ คือ ทำนองแข็งบั้งไฟ “โอ้ เฮา โอฯ” การที่บุญบั้งไฟได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาผ่านบทเพลงเป็นจำนวนมากนั้นแสดงให้เห็นถึงความผูกพันของคนอีสานกับงานบุญบั้งไฟที่มีมาอย่างยาวนาน

พัฒนาการของการแต่งเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับงานบุญดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงใหญ่ๆ คือ ช่วงแรก ก่อน พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่งานบุญบั้งไฟจะกลายเป็นประเพณีประจำจังหวัดยโสธร ช่วงที่สอง หลังปี พ.ศ. 2520 เป็นช่วงที่คนหนุ่มสาวได้อพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่ไปทำงานในเมืองใหญ่เป็นจำนวนมาก ครอบครัวในชนบทหลายครอบครัวไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำการเกษตร เช่น การทำฝนเทียม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ความเชื่อเดิมเกี่ยวกับการขอฝนเริ่มเลือนหายไป นอกจากนี้หลังปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา การแต่งเพลงที่เกี่ยวข้องกับบุญบั้งไฟได้ถูกอิงกับบริบทเมืองยโสธรอันเนื่องมาจากการได้รับการชูเป็นประเพณีประจำถิ่น

เพลงบุญบั้งไฟที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งอีสานเพลงแรกๆ ที่โด่งดังและทำให้บุญบั้งไฟเมืองยโสธรเป็นที่รู้จักก็คือ เพลง “แข็งบั้งไฟ” ขับร้องโดยไผ่พจน์ เพชรสุพรรณ ซึ่งเป็นเพลงในอัลบั้มเพลงสาละวันรำวง ในช่วงปี พ.ศ. 2512 – 2515 บทเพลงดังกล่าวสะท้อนวิถีการจัดงานบุญบั้งไฟของเมืองยโสธรที่มีหมู่บ้านภายนอกเข้าร่วมแข่งขันการจุดบั้งไฟและมีคำเชิญชวนให้ไปเที่ยวงาน หากไปถามคนเมืองยโสธรที่อยู่ร่วมสมัยในยุคนั้นล้วนต่างร้องเพลงนี้ได้ และเห็นว่าเพลงนี้มีส่วนผลักดันทำให้บุญบั้งไฟยโสธรกลายเป็นงานบุญที่ได้รับการยกระดับสู่ระดับชาติ และกลายมาเป็นสัญลักษณ์และเอกลักษณ์ของเมืองยโสธร ดังเนื้อเพลงท่อนหนึ่งกล่าวว่า “โอ้เฮาโอ้เฮาโอ้สาวเอ๋ย (ฯ) ไผ่เคยไปบุญบั้งไฟ (ฯ) เชิญท่านไปก็ที่ยโสธร(ฯ)” เพลงดังกล่าวยังได้เล่าถึงการประกวดแข่งขันทั้งการรำแข่งประกวดและการแข่งขันจุดบั้งไฟ

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบการแข่งกันประกวดประชันนี้มีอยู่ในการจัดงานบุญนี้ค่อนข้างนานมาแล้ว (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2554: 98)

บทเพลงที่เกี่ยวกับบุญบั้งไฟไม่ได้สะท้อนผ่านเพลงลูกทุ่งเท่านั้น แต่ได้ถ่ายทอดผ่านทั้งแนวเพลงสตริงและเพลงเพื่อชีวิต เห็นได้จากผลงานเพลง “บุญแข่งบั้งไฟ” ของวงแฮมเมอร์ ในปี พ.ศ. 2523 เพลง “บั้งไฟ” ของวงทัวร์ ในปี พ.ศ. 2530 นอกจากนี้ บุญบั้งไฟยังได้ปรากฏในเพลงสตริงไทยยุคทศวรรษที่ 80 คือเพลง “รอบุญบั้งไฟ” ของวงเพื่อน (ปี พ.ศ. 2527-2531) ซึ่งมีผลงานเพลงที่โดดเด่นในสมัยนั้น โดยเนื้อหาของเพลงเหล่านี้ใช้ภาษาพื้นบ้านในการแต่งเพลง ดังเช่น

น้องเฮ็ดจังได้ บอกให้เลขน้องเฮ็ดจังชี้ ให้รอบุญบั้งไฟ เลือกลงใคร
พุ่งไปเร็วรี บั้งไฟสูงน้องจงแต่งงาน ตกปึกน้องก็จงอย่าเอา ตัวพี่เอง
นั้น รักเธอก็ไม่ใช่เบา วันบั้งไฟนั้นพี่จะเตรียมจรวดไปยิง (รอบุญบั้งไฟ, วงเพื่อน, ชุดแค่ที่รัก, 2530)

ในปี พ.ศ. 2532 เนื้อหาเพลง “บุญบั้งไฟ” ของวงกะท้อน ได้สะท้อนนิยามของบั้งไฟว่าเป็น “จรวดไทยแลนด์” แสดงให้เห็นว่าบุญบั้งไฟเริ่มถูกนำมาเปรียบเทียบกับบริบทสากล และในปัจจุบันชาวอีสานหลายคนก็มองว่า “บั้งไฟ” เป็นต้นแบบพัฒนาการของจรวดที่มีก่อนองค์การนาซา (NASA) เป็นจรวดพื้นบ้านที่ชาวอีสานมีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง เนื้อหาของเพลงยังกล่าวถึงการทำฝนเทียมให้กับชาวอีสานแทนที่ฝนอีกด้วย โดยคำว่า “จรวดอีสาน” นี้ก็ถูกใช้ในบทเพลง “บุญบั้งไฟบ้านเฮา” ของนกน้อย อุไรพร เพลง “บั้งไฟล้าน” ของพี สะเดิด และ เพลง “บุญบั้งไฟ” ของอุไร ปุยวงศ์ ด้วย ดังตัวอย่างเนื้อเพลงท่อนหนึ่งดังนี้

มีแต่ยุคเก่ามานาน จรวดอีสานกล่าวขานกันมา เริ่มจากสาวงามเขาส่า
แต่ก่อนนั้นหนาชื่อว่านางไอ่ พ่อให้เสียงทวยหาญ ประกาศให้รู้
แข่งขันบั้งไฟ ข่วดังไปหลายเจ็ดย่าน ผาแดงก็ฝน อยากรู้นางไอ่
ภายใต้พื้นธรณี ภายใต้พื้นธรณี นาคชื่อพังคิ นั้นก็สนใจ ถึงวันแข่งขัน
บั้งไฟ ถึงวันแข่งขันบั้งไฟ ทุกคนก็ไปหวนร้องไชโย (บุญบั้งไฟ, อุไร
ปุยวงศ์, ชุดจับผัวแลกคู่, 2551)

สำหรับการแข่งบั้งไฟในระยะหลัง ชาวอีสานนิยมแข่งเพื่อขอเหล่าหรือเงินทอง ประโชชน์ที่เห็นได้ชัดคือความสนุกสนาน ดังปรากฏในเพลง “อดีตกับบุญบั้งไฟ” “บั้งไฟล้าน” โดยเดิมนั้นมีการขอเหล่าสาโทที่เป็นเหล่าพื้นบ้าน จากนั้นมีการขอเบียร์ปรากฏในบทเพลงด้วย โดยเฉพาะในปัจจุบันจะหาเหล่าพื้นบ้านในงานดังกล่าวได้น้อย เนื่องจากเป็นสิ่งผิดกฎหมาย หากจะทำต้องลักลอบทำ และอีกประการหนึ่งคือ เหล้าที่ขายตามท้องตลาดหาง่าย

และคนร่วมสมัยโดยเฉพาะวัยรุ่นนิยมคิ่้มมากกว่า เช่น ในเพลง “บั้งไฟ” ของวงร็อกสะเดิด
ดังนี้

โอเฮาโอ เฮาโอ เฮาโอ ขอเหล้าเด็ดของเจ้าจักโอ ขอเหล้าโทกับเจ้าจักไ
คั่นเป็นกะได้ขอเบียร์จักลั้ง (บั้งไฟ, ร็อกสะเดิด, ชุดหนุ่มหนองฮี,
2541)

การละเล่นที่ปรากฏในเพลงนั้นพบว่า มีการสะท้อนถึงการละเล่นโคลนตมในหลาย
บทเพลง การละเล่นดังกล่าวอิงกับการจุดบั้งไฟ โดยหากบั้งไฟของคนใดจุดไม่ขึ้นก็จะถูก
ห้ามโยนลงตม เช่น ในเพลง “เมียหายงานบุญบั้งไฟ” ของลูกแพร-ไหมไทย อุไรพร “นำฮอย
ไฟ” ของสร ลินชัย “บุญบั้งไฟ” ของวงกะท้อน “บ้องไฟ” ของวงทัวร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ใน
ปัจจุบันนั้นมีการละเล่นโคลนตมเพื่อความสนุกสนานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจุดบั้งไฟขึ้น
หรือไม่ขึ้น ดังตัวอย่างสะท้อนในบทเพลง “บุญบั้งไฟ” ของไมค์ ภิรมย์พร ดังนี้

บุญบั้งไฟล้านบ้านเฮาม่วนหลาย ทั้งหญิงและชายใกล้ไกลก็มา สนุก
สรวลเสเฮฮาแห่บั้งไฟมา เอากันลงตม สืบสานบุญประเพณี จุดประจำ
ทุกปี ถวายพญาแถน (บุญบั้งไฟ, ไมค์ ภิรมย์พร, ชุดไม่สายเกินรอ,
2555)

ในส่วนของการพัฒนาการของขนาดบั้งไฟนั้น บั้งไฟที่ใช้จุดมีขนาดเล็กและมีความแรง
ไม่มากนัก โดยขนาดที่ใหญ่ที่สุดก็คือ บั้งไฟแสน (บรรจุดินประสิวราว 120 กิโลกรัม) ซึ่งจาก
หลักฐานพบว่า มีการผลิตบั้งไฟแสนนี้อย่างน้อยก่อนปี พ.ศ. 2510 แต่หลังจากการพัฒนาทาง
เทคโนโลยีที่มีการอัดด้วยระบบไฮโดรลิก ขนาดของบั้งไฟก็พัฒนาจนมีขนาดใหญ่และม
ีความเร็วแรงมากขึ้น โดยวัดตามขนาดบรรจุของดินประสิ่วที่ใช้ผสม โดยมีการจุดบั้งไฟล้าน¹
ในเมืองยโสธรเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2549 และมีการกล่าวถึงบั้งไฟล้านในบทเพลง “บุญบั้ง
ไฟบ้านเฮา” ของนกกน้อย อุไรพร และเพลง “บั้งไฟล้าน” ของพี สะเดิด ในปี พ.ศ. 2551
รวมถึงมีการกล่าวถึงบั้งไฟสิบล้านในบทเพลงของนาท สีโปรง ในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งกล่าวถึง
บุญบั้งไฟในพื้นที่อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

มาร่วมสืบสานงานประเพณีบุญบั้งไฟ งานบุญพนมไพรมีบั้งไฟสิบ
ล้าน เชิญพ่อแม่พี่น้องมาร่วมเฮ็ดงาน ทำบั้งไฟสิบล้านถวายพระธาตุ
วัดกลาง (บั้งไฟสิบล้าน, นาท สีโปรง, ชุดลูกทุ่งเพื่อชีวิต, 2553)

บทเพลงข้างต้นสะท้อนวัตถุประสงค์ของบุญบั้งไฟ คือ การทำบุญถวายพระธาตุ
นอกจากนี้พบว่าภายหลังปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา บทเพลงบุญบั้งไฟเริ่มมีเนื้อหาเกี่ยวกับการ
พนันในงานบุญบั้งไฟมากขึ้น ที่สำคัญคือ การออกอัลบั้มของวง “ร็อกที่ลี” ของ “แก๊แต่” เมื่อ

มหา” ที่เพลงในแต่ละอัลบั้มล้วนเกี่ยวข้องกับงานบุญบั้งไฟ โดยบุคคลดังกล่าวเป็นทราบกันดีว่า เป็นผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจรับเหมาจัดงานบุญบั้งไฟที่มีชื่อเสียงในหมู่เซียนพนันบั้งไฟ เนื้อหาของเพลงใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการพากย์ประกอบการจุดบั้งไฟมาแต่งเป็นบทเพลง เช่น เพลงบั้งไฟผู้ได้ เพลงที่สื่ออย่างเดียว เป็นต้น

บั้งไฟผู้ได้ เอ็ดให้เขียนจดเบิดงาน มาผลาญมาพาล โจทย์ขานรำลือกัน
ไป เขียนใหญ่เขียนน้อย คอห้อยคอตก ยกเอ็นไวๆ มาเอ็นกะเริ่มบัก
ใหญ่ ช่วงเป็นไปได้ บัดหางกะพาล ขึ้นเที่ยงที่ลี้ สุดแล้วลูกพี่ มันบ่
ล่าดาบ ไกวเปด ดูคนมตาบๆ บ่มีซักดาบ ต้องจ่ายให้เขา หายสาบ
เพียงๆ เขียนย่างคอเอียง เบิดคำลี้เว้า อ้ายน้อยอ้ายใหญ่แห่งเศร้า ได้แต่
ถามเขา บั้งไฟผู้ได้... (บั้งไฟผู้ได้, ร้อยกที่ลี้, ชุดคนจนอย่างวานกัน, 2553)

5. ยโสธรกับเพลงงานบุญบั้งไฟ

ดังที่กล่าวในหัวข้อที่แล้วว่า บุญบั้งไฟได้กลายมาเป็นประเพณีที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ยโสธร นอกจากบุญบั้งไฟจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นประเพณีระดับชาติและถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อสัญลักษณ์ต่างๆ ในเมืองยโสธร ไม่ว่าจะเป็นคำขวัญ ป้ายตามถนนหนทาง และสวนสาธารณะแล้ว บุญบั้งไฟก็ถูกผลิตซ้ำผ่านบทเพลงอีกด้วย การแต่งเพลงที่เกี่ยวกับบุญบั้งไฟจึงมักอ้างถึงจังหวัดยโสธร โดยนับตั้งแต่เพลงของไวพจน์ เพชรสุพรรณ แล้ว ก็มีบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวในบริบทของบุญบั้งไฟยโสธร ตัวอย่างเช่น ปี พ.ศ. 2520 เทพพร เพชรอุบล ได้ขับร้องเพลง “หนุ่มอุบลคนซื่อ” ที่ออกหักจากสาวยโสธรที่ผิคนัดในงานบุญบั้งไฟ เนื้อหาเพลง “ซื่อรักจากอุบล” ที่แต่งในปี พ.ศ. 2524 ขับร้องโดยสิทธิพร เพชรอุบล ก็เล่าถึงหนุ่มยโสธรที่ออกหักจากสาวอุบลซึ่งเคยได้ไปเที่ยวบุญบั้งไฟด้วยกัน นอกจากนี้ก็มีเพลง “รักรุ่นเมื่อบุญบั้งไฟ” ของเฉลิมพล มาลาคำ⁶ เพลง “พบรักบุญบั้งไฟ” ของเดือนเพ็ญ อำนวยพร เป็นต้น โดยเพลงที่ชื่อเสียงมากที่สุดเพลงหนึ่งก็คือ เพลง “อดีตรักบุญบั้งไฟ” ขับร้องโดยจินตหรา พูนลาภ ที่กล่าวถึงบุญบั้งไฟของยโสธรว่ามีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จัก

เสียงชายด้น ผสมเสียงกลองบุญบั้งไฟใหญ่คุ่มเหนือคุ่มได้ ขบวนแข่ง
เชอแซ่ม่วนแท้แล้ว บุญสาวบุญลือคือบั้งไฟเมืองยศชาติอันก้อง
เสียงโฮฮ้อง เสียงแซ่ม่วนเสียงขบวนเผ่นฮ้อง ขบวนแข่งเผ่นโฮ
(อดีตรักบุญบั้งไฟ, จินตหรา พูน-ลาภ, ชุดพลังรัก, 2545)

ซึ่งสร้อยเพลงในบทเพลงนี้กลายเป็นที่ติดปากของชาวอีสาน บทเพลงที่กล่าวมานี้ต่างกล่าวถึงบุญบั้งไฟในบริบทของขุโขธร นอกจากนี้เพลงที่กล่าวถึงจังหวัดขุโขธรก็มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับบุญบั้งไฟอยู่ด้วย เช่น เพลง “วัยทึนยโสธร” ของศิลปินอัม นันทียา เป็นต้น

บ้านหนองขุโขธรมหานครของคนมีไฟ บ่เชื่อให้ไปเอาบุญเดือนหก
ยามฝนตกบ้านหนองมิงงานใหญ่ ขอฝนผ่านบุญบั้งไฟ ไปเซ็งภูไทหนักัน
จักหน้อย ไปเซ็งภูไทหนักันจักหน้อย (วัยทึนยโสธร, อัม นันทียา, ชุด
วัยทึนยโสธร, 2553)

อย่างไรก็ดี เนื้อหาบทเพลงเกี่ยวกับบุญบั้งไฟในระยะหลังได้กล่าวถึงบุญบั้งไฟในพื้นที่อื่นนอกเหนือจากขุโขธรด้วย เช่น บทเพลงของนกน้อย อุไรพร ที่เล่าถึงงานบุญบั้งไฟในเขตจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น บทเพลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า งานบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นงานเฉพาะถิ่นขุโขธรเท่านั้น แต่เป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของคนอีสานที่มีความสนุกสนานอย่างยิ่ง

ไอ้น้อ ไอ้ละนอ ละมาไอ้ โดคหนา มาละว่าละศรีทาชุมเก่า มาสอด
เจ้าสิขอแผ่ขอขยาย ขอหลานชายไปชอยเกี่ยวข้าว ขอนำเจ้าเหล่าไห
ไก่อปรุง บ่าวห้วยชะยุ่งมาหาเตียงบ้าน สาวท่าลาดมาแห่ม่วน ชวนพ่อ
หนุ่มหนามน มาฮ่วมเซ็งบั้งไฟ...
ม่วนหัวใจละบุญบั้งไฟอีสาน ผู้มาร่วมงานอิมบุญอุ่นใจ พ่อช่อดอก
จานไปด้วยกันเอาไหม นังเก็บหางบั้งไฟกับน้อง...ชะน้อพี่ (บุญบั้งไฟ
บ้านเฮา, นกน้อย อุไรพร, ชุดหัวใจไก่อชน, 2551)

6. มองสังคมวัฒนธรรมอีสานผ่านบทเพลงบุญบั้งไฟ

เนื้อหาในบทเพลงบุญบั้งไฟในแต่ละยุคสมัยแสดงให้เห็นถึงความผูกพันของคนอีสานกับงานบุญบั้งไฟที่มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อันเนื่องมาจากเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมเศรษฐกิจและทรัพยากรต่างๆ ในสังคม ผู้คนต่างอพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่ หนองสาวเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ และจะกลับมาร่วมงานบุญบั้งไฟในฐานะของประเพณีที่สร้างความสนุกสนานและทำให้คนในสังคมได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน โดยเนื้อหาในเพลงยังคงความเชื่อเรื่องการขอฝนไว้ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว ความเชื่อเรื่องการขอฝนได้หลุดลอยไปจากสำนักของผู้คนในหลายพื้นที่ เห็นได้จากการจุดบั้งไฟเพื่อการพนันเป็นหลักอย่างแพร่หลาย คำศัพท์จากการจุดบั้งไฟหรือเหตุการณ์ที่เป็นผลจากงานดังกล่าวได้รับการสะท้อนผ่านบทเพลงของวงรีดที่ลี เป็นต้น

จากพัฒนาการของบทเพลงที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของ ประเพณีและสภาพสังคมวัฒนธรรมอีสาน ได้ดังนี้

ประการแรก **สภาพอีสานในทศวรรษ 2520** เพลง “บุญแข่งบั้งไฟ” ของวงแฮมเมอร์ นั้น เป็นบทเพลงที่สะท้อนให้เห็นความทุกข์ยากของคนอีสานชาวบ้านนาที่เมื่อเผชิญกับความ ยากจนก็ไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร สุดท้ายก็ต้องพึ่งเทวดาเพื่อขอฝน

อีสานของเฮาเน่หนา โสภท่งไหลมา น้ำท่าหมดไป บ่สู้ลิเป็นจ้งได้ บ่สู้ลิ
เป็นจ้งได้ พวกเฮาจึงไปขอฝนเทวดา นี่แหละอีสานบ้านนา ใครเล่าว่า
อุดมสมบูรณ์ ใครล่ะว่าอุดมสมบูรณ์ (บุญแข่งบั้งไฟ, วงแฮมเมอร์, ชุด
ปักษ์ใต้บ้านเรา, 2523)

ภาพของชาวอีสานยังเป็นคนที่ต้องเผชิญความไม่แน่นอนในการประกอบอาชีพ โดย จากการศึกษาของดุสิต เอื้อสามาลย์ (2536) พบว่า ภาคอีสานเป็นภาคที่มีประชาชนยากจน มากที่สุด เนื่องจากความแห้งแล้งและความเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลางและนายทุน จะเห็นได้จากเมื่อฝนแล้ง ชาวนาจะมีอาหารไม่พอกินต้องดิ้นรนต่อสู้ ทำให้บางคนต้องหันหา อาชีพอื่น เช่น การออกไปหางานทำในเมืองหลวง โดยในระยะนี้ตรงกับยุคการพัฒนาอีสาน ในช่วงที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติประสบความสำเร็จและสร้างความเหลื่อมล้ำให้แก่คนในสังคมเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สอง **การอพยพย้ายถิ่นของคนอีสาน** การที่หนุ่มสาวชาวอีสานอพยพย้าย ถิ่นเข้าไปทำงานในเมืองหลวงมากขึ้นทำให้การทำการเกษตรในพื้นที่ชนบทลดน้อยลง การ จัดงานบุญประเพณีในหลายพื้นที่กลับเป็นการจัดงานบุญเพื่ออนุรักษ์และเพื่อการพบปะ สังสรรค์ของกลุ่มคนมากกว่าการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดั้งเดิม คือเพื่อการขอฝน เพลงที่ สะท้อนเนื้อหาวิถีชีวิตของหนุ่มสาวที่ออกจากบ้านไปหางานทำในพื้นที่อื่น เห็นได้จากเพลง “คิดฮอดอีสาน” ของพิมพา พรศิริ ที่กล่าวถึงหญิงสาวที่ไปทำงานต่างถิ่นคิดถึงบุญบั้งไฟที่เคย ร่วมสนุกสนาน และยังได้กล่าวถึงหนุ่มสาวชาวอีสานว่า ในวันนี้จะแต่งตัวสวยงามที่สุด ซึ่ง ปกติไม่ค่อยได้แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าใหม่ๆ ยกเว้นในงานบุญ (สนอง ไสววรรณ, 2545:128)

ป่านนี้อีสานบ้านเราคงจะสุขใจ เทียวงานบุญประเพณี สาวหนุ่มแต่งตัว
สดใส เกี้ยวเก้อยกันเดินเปล็ดเปลิงงานบุญบั้งไฟ คงจะสุขใจเดินชม
พร้อมกันถ้วนหน้า (คิดฮอดอีสาน, พิมพา พรศิริ, ชุดหนีพ่อเพราะรักพี่,
2521)

ในมิติของคนอีสานพลัดถิ่นนั้น เมื่อถึงคราวของงานบุญบั้งไฟ ลูกหลานที่ไปทำงาน ต่างถิ่นก็ได้กลับมาสนุกสนานร่วมกับคนในหมู่บ้านและพบปะเพื่อนฝูงญาติสนิทมิตรสหาย บุญบั้งไฟก็ทำหน้าที่เป็นบุญโฮม คือมีสถานะเสมือนเป็นงานคืนสู่เหย้า เป็นการทำบุญ

สนุกสนานดังคำผญาของอีสานที่ว่า “บุญหลายจึงได้มาเห็นหน้า บุญพามาจึงได้มาช่วย” (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ, 2554: 77)

ประการที่สาม **วิถีชีวิตของหนุ่มสาวชาวอีสาน** เพลงเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาวในงานบุญบั้งไฟแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของหนุ่มสาวที่จะได้มาสนุกสนานร่วมกัน เนื้อหาของหลายเพลงจึงสะท้อนการรอวันนัดพบกันในงานบุญบั้งไฟ เช่น เพลง “บุญบั้งไฟไม่มีเธอ” ของหน้อย แก่น-จันทร์ เพลง “อดีตรักบุญบั้งไฟ” ของจินตหรา พูนลาภ เป็นต้น ซึ่งถือกันว่าเทศกาลบุญบั้งไฟเป็นเทศกาลหนึ่งที่หนุ่มสาวจะทำความรู้จักกันและอาจสืบสัมพันธ์ต่อไป ภายหน้า (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2535: 8) อย่างไรก็ตาม เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับงานบุญดังกล่าว มักจะสะท้อนถึงความรักที่ต้องพลัดพรากจากกันหรือการรอคอยที่จะพบกันในงานปีต่อไป โดยหากออกหักก็จะเปรียบเทียบหัวใจของอีกฝ่ายว่าใจดำเหมือนกับสีดินประสีที่ใช้อัดบั้งไฟ (หม้อบั้งไฟ) ตัวอย่างจากเนื้อเพลงดังนี้

คิดมาเมื่อคราผ่าน ผ่านจากสงกรานต์แล้วก็บุญบั้งไฟ บุญญาวาสนา
อะไร ชี้ทางให้สองเราพบกัน ไม่ทันใดหัวใจก็ได้ผูกพัน ชายหนึ่งนั้น
พบกันที่โยโสธร จำน้ำเสียงสำเนียงที่วังวอน เสียงออกอ่อนว่ารัก
เจ้าสาวเมืองพระลาน” (อดีตรักบุญบั้งไฟ, จินตหรา พูนลาภ, ชุดพลังรัก, 2545)

คิดฮอด คิดฮอด ผู้สาว คิดถึงเมื่อคราวงานบุญบั้งไฟ หนุ่มโยโสธรอาศัย
น้องจากไปไม่มีข่าวลา” (อดีตรักบุญบั้งไฟ, เฉลิมพล มาลาคำ, ชุด
แต่งงานเถื่อนน้อง, 2543)

ไอ้พญาแถน แฟนผู้ข้า จังมาเปลี่ยนไป นัดกันมาบุญบั้งไฟ ทำไมถึง
เป็นเช่นนี้ ทั้งที่สัญญาผ่านมาแค่เดือนเป็นปี หัวใจของเธอวันนี้ ลืมคน
ที่คนเคยควงปีกกลาย ปีหนึ่งผ่านมาจากไกล หัวใจได้ทวงค่า ไม่คิดว่า
สาวคนงาม หัวใจดำเหมือนหม้อ บั้งไฟ (บั้งไฟลี้ม้าง, ปอยฝ้าย มาลัยพร, ชุดมันต้องถอน, 2551)

หนุ่มอุบล... ชังคนสาวโยโสธรมารแฮดให้ใจอ้ายกร่อน บ่คือตอนเว้า
กันหม้อ โผดพะโลสาวโยโส ใจดำคือหม้อบ่สมคำเขาล้ำลือ ใจดำคือ
หม้อแฮดบั้งไฟ” (หนุ่มอุบลคนซื่อ, เทพพร เพชรอุบล, ชุดอีสานบ้านเฮา, 2520)

ประการที่สี่ **เอกลักษณ์ของอีสาน** บุญบั้งไฟซึ่งถูกเปรียบเทียบกับบริบทสากลว่าเป็น “จรวดอีสาน” ที่กล่าวมาแล้วนั้นยังสะท้อนถึงทัศนคติของคนอีสานที่อิงกับค่านิยมในระดับโลก เป็นสิ่งที่ผู้คนหยิบจับมาเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมโดยการย้าอัตลักษณ์ดังกล่าวด้วย

ความภาคภูมิใจ โดยจะพบว่ามีการกล่าวในหมู่คนอิสานอยู่เนืองๆ ว่า “คนอิสานเรียนรู้การทำ บั้งไฟหรือเป็นต้นแบบของจรวดมาก่อนชาติใดในโลก” ประดิษฐ์กรรมบั้งไฟจึงเป็นความภาคภูมิใจของคนอิสาน หรือคนชนบทที่อยู่กับเมืองได้ในแบบของตน เหล่านี้เป็นสิ่งที่ฉายภาพ (projection) ความเป็นท้องถิ่นนิยมหรืออิสานนิยมที่ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ บั้งไฟกลายเป็นวัตถุของการต่อสู้ทางความคิดที่คนที่ผลิตวัฒนธรรมเลือกนำมาอธิบายตัวตนในบริบทของคนที่มีความรู้เรื่องโลก (cosmopolitan people)

การอิงบุญบั้งไฟเข้ากับบริบทร่วมสมัยทั้งในฐานะสัญลักษณ์ของเมืองโยธธรร การเป็นเอกลักษณ์ของชาวอิสาน และเป็นตัวแทนของจรวดโลก ความเปลี่ยนแปลงสู่สำนักเรื่องเอกลักษณ์เหล่านี้มีลักษณะของ “ท้องถิ่นนิยม” อันเป็นพันธมิตรผูกพันทางอารมณ์ที่มนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มมีต่อถิ่นที่อยู่อาศัย ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี สัญลักษณ์และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสามารถมองในรูปของอุดมการณ์ ความคิด และปฏิบัติการทางสังคม ที่ทำให้เกิดการผลิตและผลิตซ้ำแนวคิดและปฏิบัติการเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง

7. สรุป

ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญบั้งไฟผ่านบทเพลงที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นด้านการจุดบั้งไฟ การละเล่น โคลนตม และการแข่งบั้งไฟ พัฒนาการที่ชัดเจนคือ การเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นสัญลักษณ์ประจำถิ่นเฉพาะเมืองโยธธรร บทเพลงที่เกี่ยวข้องกับบุญบั้งไฟที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเพลงลูกทุ่งได้สะท้อนให้ความนิยมนื่องานบุญบั้งไฟที่ได้แพร่กระจายอยู่ทั่วพื้นที่อิสานที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมอิสานและมีความสำคัญในด้านจิตใจของคนอิสานอย่างเหนียวแน่น นอกจากบทเพลงจะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของงานคือการขอฝนแล้ว ยังได้ถ่ายทอดให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ในอิสานในสมัยก่อน วิถีชีวิตของคนอิสานที่ใช้พื้นที่ในงานบุญในฐานะของการพบปะพูดคุยระหว่างหนุ่มสาวและการเป็นบุญเทศกาลอีกหนึ่งงานที่ชาวอิสานใช้เป็นบุญกลับบ้านใช้รวมญาติพี่น้องที่อยู่ถิ่นฐานไกล และยังสะท้อนให้เห็นความสำคัญของบุญบั้งไฟในฐานะเอกลักษณ์ของชาวอิสานอีกด้วย

จากอดีตถึงปัจจุบัน “บุญบั้งไฟ” ได้มีการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัยที่รองรับแนวคิดแบบเดิมและรับกับแนวคิดแบบสากลในฐานะเป็นวัฒนธรรมสากล คือ เป็นจรวดอิสานที่ไม่แพ้ชาติใดในโลก อย่างไรก็ดี ไม่ว่าบั้งไฟจะถูกใช้สะท้อนวัตถุประสงค์ของงาน คือเพื่อขอฝน เพื่อความสนุกสนาน หรือถูกใช้เพื่อการพนัน บั้งไฟก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงการหาทางออกจากความทุกข์ยากและความคับแค้นอันเนื่องมาจากแรงบีบหรือความกดดันจากการดำรงวิถีชีวิตประจำวัน และแสดงการสร้างสามัคคีของคนอิสาน แม้ว่าคุณค่าของ

บุญบังไฟในปัจจุบันเป็นคุณค่าในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าคุณค่าหรือประโยชน์เพื่อขอฝนตาม
วัตถุประสงคั้งเดิมก็ตาม

เชิงอรรถ

- ¹ ฮีตถิเป็นวิถีปฏิบัติที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมาช้านาน
- ² บ้องไฟหรือบังไฟ ในที่นี้ผู้เขียนอ้างอิงคำที่ใช้ตามที่ปรากฏในเอกสารอ้างอิง
- ³ ผู้อ่านสามารถศึกษาเนื้อเรื่องทำนองต่างๆ เพิ่มเติมได้จากการรวบรวมของผู้เขียนผ่านทาง
เว็บไซต์ http://bun-bangfai.blogspot.com/2011/01/blog-post_9273.html
- ⁴ ตำนานผาแดง-นางไอ่ เป็นนิทานพื้นบ้านที่เล่าถึงโศกนาฏกรรมของหญิงสองชายที่รัก
ผู้หญิงคนเดียวกันและเกิดการชิงนางโดยการแข่งขันจุดบังไฟ แต่ก็ไม่มีผู้ใดชนะการแข่งขัน
ฝ่ายชายอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นพยานาคนปักใจในฝ่ายหญิงซึ่งเป็นมนุษย์ก็แปลงกลายเป็น
กระรอกมา แต่กลับถูกฆ่าตาย และคนในเมืองได้นำเนื้อกระรอกมากินจนเกิดอาเพศวิปโยค
ในบ้านเมือง สุดท้ายแต่ละคนก็ต้องจบชีวิตลงอย่างน่าเศร้า
- ⁵ บรรจุดินประสิวราว 1,200 กิโลกรัม
- ⁶ เฉลิมพล มาลาคำ ถือว่าเป็นศิลปินที่ขับร้องและแต่งเนื้อเพลงเกี่ยวกับบุญบังไฟรวมกันมาก
ที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- คุสิต เอื้อสามาลย์. (2536). *สภาพสังคมอีสานจากภาพยนตร์ไทยระหว่างปี พ.ศ. 2520-2526*.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษา (ประวัติศาสตร์), มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- เดิม วิพากษ์พจนกิจ. (2546). *ประวัติศาสตร์อีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2535). *การท่องเที่ยวในงานบุญบังไฟและการแกะสลักไม้*. เอกสาร
ประกอบการสัมมนาประจำปี 2535 เรื่อง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ: เส้นทางสู่ความ
สมดุล. มูลนิธิชัยพัฒนา และมูลนิธิสถาบันเพื่อการวิจัยและพัฒนาแห่งประเทศไทย
วันที่ 12 -13 ธันวาคม 2535 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2554). *การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเพณีบุญบังไฟในยุคโลกา
ภิวัตน์*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ฟรานซิส คริปส์ เขียน, ตุลจันทร์, แปล. (2551). *สภาพอีสาน*. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2549). *เพลงลูกทุ่งอีสานกับลักษณะการใช้ภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษาในผลงานเพลงของศิริพร อำไพพงษ์*. เอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44: สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สาขาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร สาขามนุษยศาสตร์ สาขาเกษตรศาสตร์.

แวง พลังวรรณ. (2545). *อีสานคดี ชูด ลูกทุ่งอีสาน*. กรุงเทพฯ: เรือนปัญญา.

สนอง ไสววรรณ. (2545). *วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งพื้นบ้านอีสานร่วมสมัย พ.ศ. 2500-2545*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุกัญญา สุขฉายา. (2545). *เพลงพื้นบ้านศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์คณิศรวิทยาและภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเทพ สุนทรเกสซ์. (2548). *หมู่บ้านอีสานยุคสงครามเย็น*. กรุงเทพฯ: มติชน.

หัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ อุบลราชธานี. (2552). *ความเป็นมาของเทียนพรรษาเมืองอุบลฯ*. ค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2553, จาก http://www.ubonguide.org/book14/formcover14_1.html